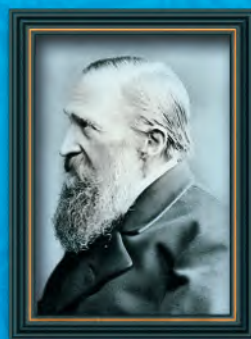

liceum / technikum

OPRACOWANIA LEKTUR

motywy

 największy wybór **motywów**

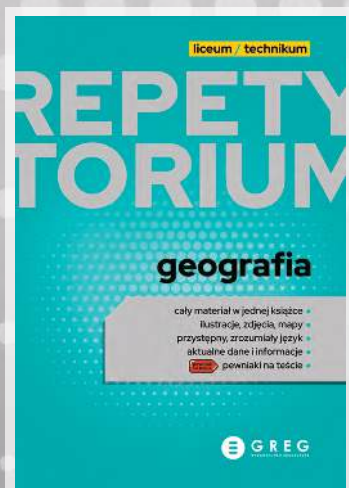
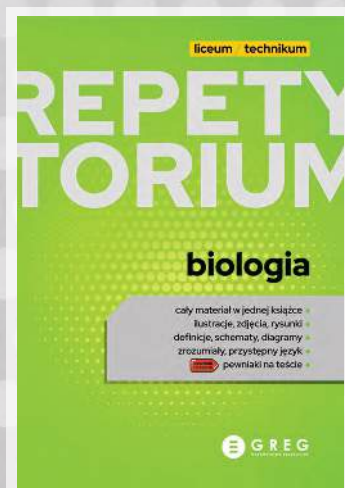
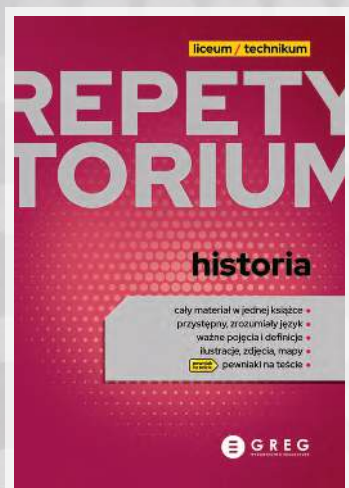
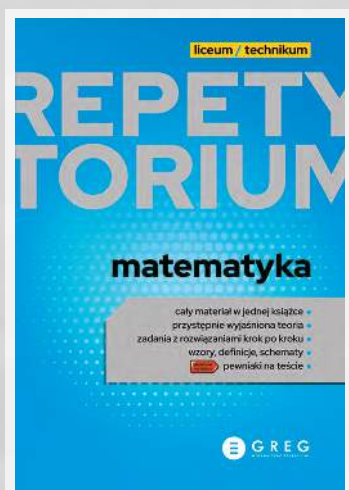
 wszystkie lektury obowiązkowe

 nawiązania, konteksty, **streszczenia**

GRĘG
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

Aktualne, zawierające wszystkie niezbędne informacje i bogaty materiał ilustracyjny – najlepsze repetytoria dla uczniów liceum i technikum.

Wiemy, jak dobrze przygotować się do matury!

liceum / technikum

OPRACOWANIA LEKTUR

motywy

liceum / technikum

OPRACOWANIA LEKTUR

motywy

Autor:

Zespół Autorów i Redaktorów Wydawnictwa GREG®

Redaktor prowadzący:

Agnieszka Antosiewicz

Redakcja i korekta:

Katarzyna Curyło, Karolina Rymut-Kościelniak, Maria Zagnińska, Julia Żak

ISBN 978-83-8186-078-9

© Copyright by Wydawnictwo GREG® Sp. z o.o.

Wydanie I

Wydawnictwo GREG®

ul. Klasztorna 2B

31-979 Kraków

tel. 12 680 15 50

www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy GREG® zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa GREG®.

Okładka:

Aleksandra Zimoch

Wykorzystano zdjęcia: Władysława Reymonta, Elizy Orzeszkowej, Witolda Gombrowicza, Józefa Ignacego Kraszewskiego i Adama Mickiewicza – domena publiczna

Layout i skład:

Pracownia Register

Ilustracje i zdjęcia:

Apollo i Artemida zabijają dzieci Niobe, Luigi Basiletti (XIX w.), autor: Mattes, nie wprowadzono zmian, CC BY-SA 4.0, s. 52; *Balkon Julii w Weronie*, autor: Didier Descouens, nie wprowadzono zmian, CC BY-SA 4.0, s. 61; *Kordian w podziemiach katedry Świętego Jana*, Leon Piccard (przed 1917), autor: Ablakok, nie wprowadzono zmian, CC BY-SA 4.0, s. 110; Mural przedstawiający Marka Edelmana, autor: Mateusz Opasiński, nie wprowadzono zmian, CC BY-SA 4.0, s. 32; Ocenzurowany telegram z okresu stanu wojennego, autor: Radomil, nie wprowadzono zmian, CC BY-SA 3.0, s. 148; Olga Tokarczuk, autor: Harald Krichel, nie wprowadzono zmian, CC BY-SA 4.0, s. 144; *Rewolucja nadchodzi*, Nicolai Ivanovich Kravchenko (1917), autor: Klen0101, nie wprowadzono zmian, CC BY-SA 4.0, s. 122; *Szkielet jako realizacja toposu memento mori*, autor: Fæ, nie wprowadzono zmian, CC BY 4.0, s. 96

Anuwat namkorn, s. 2, Frame Stock Footage, s. 231, Rodrigo Garrido, s. 235 / Shutterstock.com

Pozostałe ilustracje: domena publiczna

Materiały dodatkowe dostępne pod kodami QR lub na stronie kompendium.greg.pl/polski-liceum

Wstęp 7

APOKALIPSA • 11

Apokalipsa św. Jana 11
 Tadeusz Borowski *Proszę państwa do gazu* 14
 Tadeusz Borowski *Ludzie, którzy szli* 14
 Gustaw Herling-Grudziński *Inny świat* 16
 Hanna Krall *Zdążyć przed Panem Bogiem* 17

BUNT • 19

Mit o Prometeuszu 20
 Adam Mickiewicz *Dziady cz. III* 22
 Sławomir Mrożek *Tango* 22
 Sofokles *Antygona* 24

DOM • 27

Adam Mickiewicz *Pan Tadeusz* 27
 Stefan Żeromski *Ludzi bezdomni* 28

HOLOCAUST I OBOZY • 31

Hanna Krall *Zdążyć przed Panem Bogiem* 31
 Tadeusz Borowski
Proszę państwa do gazu, Ludzie, którzy szli 35
 Zofia Nałkowska *Medaliony* 35

LOS • 39

Bolesław Prus *Z legend dawnego Egiptu* 40
 Sofokles *Antygona* 42
 Jan Kochanowski *Odprawa posłów greckich* 44
 Księga Rodzaju – Adam i Ewa 46

MATKA • 49

Lament świętokrzyski 50
 Mit o Niobe 52
Bogurodzica 53
 Adam Mickiewicz *Dziady cz. III* 54
 Mit o Demeter i Korze 54
 Stefan Żeromski *Przedwiośnie* 55
 Juliusz Słowacki *Balladyna* 56
 Sławomir Mrożek *Tango* 57

MIŁOŚĆ • 59

William Szekspir *Romeo i Julia* 60
 Antoni Libera *Madame* 62
Pieśń nad Pieśniami 64

OJCIEC • 67

Księga Rodzaju – stworzenie świata 68
 Księga Rodzaju – Abraham 70
 Przypowieść o synu marnotrawnym 71
 Jan Kochanowski *Treny* 71
 Homer *Iliada* 72
 Władysław Reymont *Chłopi* 73
 Zygmunt Krasiński *Nie-Boska komedia* 74
 Molier *Skąpiec* 74

PATRIOTYZM • 77

Piotr Skarga *Kazania sejmowe* 77
 Juliusz Słowacki *Kordian* 81
 Eliza Orzeszkowa *Gloria victis* 84

PRAWDA • 87

Księga Rodzaju – Adam i Ewa 88
 Albert Camus *Dżuma* 88
 Marek Nowakowski *Górą Edek* 91
 Jacek Dukaj *Katedra* 92

PRZEMIANA BOHATERA • 97

Henryk Sienkiewicz *Potop* 97
 Adam Mickiewicz *Pan Tadeusz* 102
 Adam Mickiewicz *Dziady cz. III* 106
 Władysław Reymont *Chłopi* 107, 108

PRZEMIJANIE • 111

Księga Koheleta 111
 Andrzej Stasiuk *Miejsce* 112

REWOLUCJA • 115

Zygmunt Krasiński *Nie-Boska komedia* 116
 Stefan Żeromski *Przedwiośnie* 118

RODZINA • 123

Sławomir Mrożek <i>Tango</i>	124
Witold Gombrowicz <i>Ferdydurke</i>	125
Gabriela Zapolska <i>Moralność Pani Dulskiej</i>	126
Eliza Orzeszkowa <i>Nad Niemnem</i>	127

SPOŁECZEŃSTWO • 131

Jan Chryzostom Pasek <i>Pamiętniki</i>	131
Bolesław Prus <i>Lalka</i>	134
Witold Gombrowicz <i>Ferdydurke</i>	139

STAN WOJENNY • 143

Olga Tokarczuk <i>Profesor Andrews w Warszawie</i>	143
Marek Nowakowski <i>Raport o stanie wojennym</i>	146

ŚMIERĆ • 149

Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią	150
Hanna Krall <i>Zdążyć przed Panem Bogiem</i>	152
Jan Kochanowski <i>Treny</i>	153

TOTALITARYZM • 157

Józef Mackiewicz <i>Droga donikąd</i>	157
George Orwell <i>Rok 1984</i>	159

TRADYCJA • 163

Adam Mickiewicz <i>Pan Tadeusz</i>	163
Gall Anonim <i>Kronika polska</i>	164
Andrzej Stasiuk <i>Miejsce</i>	165
Władysław Reymont <i>Chłopi</i>	165

**WADY OSOBOWE, NARODOWE
I SPOŁECZNE • 169**

Molier <i>Skąpiec</i>	169
Aleksander Fredro <i>Zemsta</i>	172
Ignacy Krasiński <i>Satyry (wybrane)</i>	175
Stanisław Wyspiański <i>Wesele</i>	176

WALKA • 181

<i>Pieśń o Rolandzie</i>	181
Stefan Żeromski <i>„Rozdzióbią nas kruki, wrony...”</i>	184
Adam Mickiewicz <i>Konrad Wallenrod</i>	187

WĘDRÓWKA • 189

Homer <i>Odyseja</i>	190
Dante Alighieri <i>Boska Komedja</i>	193
Ryszard Kapuściński <i>Podróże z Herodotem</i>	195

WIARA • 199

Księga Hioba	199
<i>Legenda o św. Aleksym</i>	200
<i>Kwiatki św. Franciszka</i>	202
<i>Bogurodzica</i>	204

WINA I KARA • 207

Fiodor Dostojewski <i>Zbrodnia i kara</i>	207
Adam Mickiewicz <i>Dziady cz. II</i>	211
Mit o Syzyfie	213

WŁADZA/WŁADCA • 215

Gall Anonim <i>Kronika polska</i>	215
William Szekspir <i>Makbet</i>	217
Juliusz Słowacki <i>Balladyna</i>	221

WOJNA • 225

Homer <i>Iliada</i>	225
Gustaw Herling-Grudziński <i>Inny świat</i>	228
<i>This War of Mine (gra)</i>	231
<i>Gra szyfrów (gra)</i>	235

ZDRADA • 239

Adam Mickiewicz <i>Konrad Wallenrod</i>	239
Henryk Sienkiewicz <i>Potop</i>	243
Adam Mickiewicz <i>Dziady cz. III</i>	244
Władysław Reymont <i>Chłopi</i>	247
Sławomir Mrożek <i>Tango</i>	248

SPIS LEKTUR

- » *Antygona* Sofokles – str. 24, **42**
- » Apokalipsa św. Jana – str. **11**
- » *Balladyna* Juliusz Słowacki – str. 56, **221**
- » *Bogurodzica* – str. 53, 204
- » *Boska Komedja* Dante Alighieri – str. **193**
- » *Chłopi* Władysław Reymont – str. 73, 107, 108, **165**, 247
- » *Droga donikąd* Józef Mackiewicz – str. **157**
- » *Dziady* cz. II Adam Mickiewicz – str. **211**
- » *Dziady* cz. III Adam Mickiewicz – str. 22, 54, 106, **244**
- » *Dżuma* Albert Camus – str. **88**
- » *Ferdydurke* Witold Gombrowicz – str. 125, **139**
- » *Gloria victis* Eliza Orzeszkowa – str. **84**
- » *Górą „Edek”* Marek Nowakowski – str. **91**
- » *Iliada* Homer – str. 72, **225**
- » *Inny świat* Gustaw Herling-Grudziński – str. 16, **228**
- » *Katedra* Jacek Dukaj – str. **92**
- » *Kazania sejmowe* Piotr Skarga – str. **77**
- » *Konrad Wallenrod* Adam Mickiewicz – str. 187, **239**
- » *Kordian* Juliusz Słowacki – str. **81**
- » *Kronika polska* Gall Anonim – str. 164, **215**
- » *Księga Hioba* – str. 199
- » *Księga Koheleta* – str. 111
- » *Księga Rodzaju* – str. 46, **68**, 70, 88
- » *Kwiatki św. Franciszka z Asyżu* – str. **202**
- » *Lalka* Bolesław Prus – str. **134**
- » *Lament świętokrzyski* – str. **50**
- » *Legenda o św. Aleksym* – str. **200**
- » *Ludzie bezdomni* Stefan Żeromski – str. 28
- » *Ludzie, którzy szli; Proszę państwa do gazu* Tadeusz Borowski – str. **14**, 35
- » *Madame* Antoni Libera – str. **62**
- » *Makbet* William Szekspir – str. **217**
- » *Medaliony* Zofia Nałkowska – str. **35**
- » *Miejsce* Andrzej Stasiuk – str. **112**, 165
- » *Mit o Demeter i Korze* – str. 54
- » *Mit o Niobe* – str. 52
- » *Mit o Prometeuszu* – str. **20**
- » *Mit o Syzyfie* – str. 213
- » *Moralność Pani Dulskiej* Gabriela Zapolska – str. 126
- » *Nad Niemnem* Eliza Orzeszkowa – str. 127

- » *Nie-Boska Komedia* Krasiński Zygmunt – str. 74, **116**
- » *Odprawa posłów greckich* Jan Kochanowski – str. **44**
- » *Odyseja* Homer – str. **190**
- » *Pamiętniki* Jan Chryzostom Pasek – str. **131**
- » *Pan Tadeusz* Adam Mickiewicz – str. 27, **102**, 163
- » *Pieśń nad Pieśniami* – str. **64**
- » *Pieśń o Rolandzie* – str. **181**
- » *Podróże z Herodotem* Ryszard Kapuściński – str. **195**
- » *Potop* Henryk Sienkiewicz – str. **97**, 243
- » *Profesor Andrews w Warszawie* Olga Tokarczuk – str. **143**
- » *Przedwiośnie* Stefan Żeromski – str. 55, **118**
- » *Przypowieść o synu marnotrawnym* – str. 71
- » *Raport o stanie wojennym* Marek Nowakowski – str. **146**
- » *Rok 1984* George Orwell – str. **159**
- » *Romeo i Julia* William Szekspir – str. **60**
- » *„Rozdziobią nas kruki, wrony”* Stefan Żeromski – str. **184**
- » *Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią* – str. **150**
- » *Satyry* Ignacy Krasicki – str. 175
- » *Skąpiec* Molier – str. 74, **169**
- » *Tango* Sławomir Mrożek – str. **22**, 57, 124, 248
- » *Treny* Jan Kochanowski – str. 71, **153**
- » *Wesele* Stanisław Wyspiański – str. **176**
- » *Z legend dawnego Egiptu* Bolesław Prus – str. **40**
- » *Zbrodnia i kara* Fiodor Dostojewski – str. **207**
- » *Zdążyć przed Panem Bogiem* Hanna Krall – str. 17, **31**, 152
- » *Zemsta* Aleksander Fredro – str. **172**

WSTĘP

Obecnie obowiązujący tryb nauczania języka polskiego wymaga nie tylko znajomości treści lektur szkolnych, ale także poszukiwania zależności, nawiązań i punktów wspólnych pomiędzy nimi. Pierwsza część ustnego egzaminu maturalnego z języka polskiego opiera się na zbudowaniu wypowiedzi na temat lektury obowiązkowej, której częścią jest **przywołanie wybranych kontekstów**. W większości będą to konteksty literackie. Aby móc je przywołać, konieczne jest poznanie i zapamiętanie **najważniejszych motywów występujących się w lekturach szkolnych**.

Ta wiedza pomoże spojrzeć całościowo nie tylko na listę lektur, ale także na literaturę po prostu. Żaden utwór literacki nie funkcjonuje bez powiązań z innymi dziełami, wydarzeniami historycznymi lub biografią autora. Dostrzeganie punktów wspólnych, motywów, toposów i kontekstów pozwoli zdać maturę z języka polskiego na 100%! Zacznijmy jednak od podstawowych informacji...

Czym są motyw i topos?

Motyw – najmniejsza dająca się wyodrębnić część konstrukcyjna świata przedstawionego w utworze. Może to być zdarzenie, przedmiot, sytuacja lub postać. Wyróżnia się **motywy statyczne** (w opisach, w tle wydarzeń) oraz **motywy dynamiczne** (rozwijające zdarzenia w czasie, zmieniające, przekształcające je).

Każdy motyw ma charakter mniej lub bardziej konwencjonalny, odwołuje się do innych dzieł znaczących w tradycji literackiej (motyw lotu, motyw ruin, motyw domu, motyw milczenia itp.). Dzięki tej powtarzalności motywów można grupować utwory literackie według kryterium powtarzających się w nich motywów – np. utwory z motywem dziecka, utwory z motywem wody itp.

W niektórych gatunkach literackich lub okresach literackich ważną rolę odgrywają tzw. **motywy wędrowne (obiegowe)**, np. motyw sielskiej wsi, motyw złej siostry, motyw nieszczęśliwej miłości itp. Bardzo często są to motywy dawne, wywodzące się nawet ze Starożytności lub o trudnym do określenia źródle, związane z kulturą ludową. Ich cechą charakterystyczną jest powracanie w różnych epokach i duża nośność znaczeniowa związana z szerokimi możliwościami reinterpretacji.

Szczególnym rodzajem motywu jest topos.

Topos – stały motyw, wątek, stereotyp wyobrażeniowy, zaczerpnięty najczęściej z mitologii, wierzeń lub podań, pojawiający się w różnych formach w dziełach literackich, świadczący o niezmienności kultury śródziemnomorskiej i będący wyrazem archetypicznych wzorców, tkwiących w zbiorowej podświadomości. Przykładem toposu może być Arkadia, symbolizująca krainę szczęścia. Toposy są przedstawieniami uogólnionymi, wyrażającymi pewną wizję i ocenę świata przez zestawienie na zasadzie antytezy (młodzieniec – starzec; miłość ziemską – miłość niebiańska) lub przez koncept interpretacyjny (świat jako teatr).

Przykłady toposów w literaturze

topos Arkadii	topos idealnego, sielankowego miejsca, raju na Ziemi, w którym ludzie żyją szczęśliwie, wolni od trosk i chorób, w bliskiej relacji z naturą, a praca jest zajęciem łatwym, satysfakcjonującym i przyjemnym; pochodzi z Antyku
topos <i>theatrum mundi</i> (łac. teatr świata)	topos świata, w którym ludzie są aktorami występującymi w wielkim przedstawieniu, jakim jest ludzkie życie, reżyserowanym przez Boga, który nadzoruje wszystkie wydarzenia i jako jedyny zna ich scenariusz; bardzo popularny w Renesansie i Baroku
topos <i>homo viator</i> (łac. podróżny)	topos człowieka, który podróżuje, wędruje w poszukiwaniu wiedzy i doświadczenia; pochodzi z Antyku
topos <i>ubi sunt</i> (łac. gdzie są)	topos przemijalności wszystkiego na świecie, podkreślający nietrwałość ludzkiego życia i wszystkich rzeczy materialnych; pochodzi ze Średniowiecza

W przeciwieństwie do motywu wędrownego, **topos jest przedstawieniem bardzo trwałym, niepodlegającym zmianom i reinterpretacjom**. Ta cecha wynika z faktu, że jest on związany z teorią archetypów, czyli praworców przechowywanych od wieków w ludzkiej podświadomości, które są stałe i niezmiennie.

Co to jest kontekst?

Zgodnie z wymaganiami maturalnymi należy umieć **wyszukiwać konteksty dla danego utworu i swobodnie nimi operować**. Będą one potrzebne **zarówno na maturze pisemnej, jak i ustnej**. Dużo łatwiej to zrozumieć i zrobić, wiedząc, czym dokładnie jest kontekst.

Kontekst – to odwołanie się do innego utworu poruszającego ten sam temat lub motyw. Odwołanie może przedstawiać go tak samo lub zupełnie inaczej.

Najłatwiej to wyjaśnić na przykładzie.

W *Pieśni o Rolandzie* pojawia się motyw rycerza. Kontekstami, w jakich przedstawiony jest motyw rycerza, mogą być:

- » *Potop* H. Sienkiewicza – rycerzem jest Kmicic, obserwujemy jego przemianę z warchoła i awanturnika w patriotę i bohatera, czyli człowieka w pełni reprezentującego wzorzec rycerza (przemiana wewnętrzna) – **kontekst literacki**
- » *Konrad Wallenrod* A. Mickiewicza – rycerzem jest Wallenrod, który początkowo jest honorowym rycerzem, ale łamie kodeks rycerski, decydując się na walkę z Zakonem Krzyżackim podstępem i zdradą (też przemiana wewnętrzna, ale w odwrotną stronę niż u Sienkiewicza) – **kontekst literacki**
- » Legenda o Królu Arturze i rycerzach Okrągłego Stołu – Król Artur jest wzorem rycerza (brak przemiany wewnętrznej, postać jednoznacznie pozytywna) – **kontekst literacki/kulturowy**
- » Zawisza Czarny – realnie istniejący średniowieczny rycerz, który był tak godny zaufania i słowny, że historia uwieczniła go w przysłowiu „polegać na kimś jak na Zawiszy” – **kontekst biograficzny/histeryczny**.

W ten sposób można dobierać kolejne konteksty, poszukując następnych wizerunków rycerzy w literaturze, kulturze i sztuce oraz postaci sławnych rycerzy w historii.

Najłatwiej sięgać do kontekstów literackich, ale jest ich wiele rodzajów i można swobodnie odwoływać się do wszystkich. Dzięki temu wypowiedź czy wypracowanie maturalne staną się ciekawsze.

MOTYW

DOM

Dom jest najważniejszym miejscem w życiu każdego człowieka – najpierw dom rodzinny, a potem ten tworzony samodzielnie, kiedy jako dorośli zakładamy już własną rodzinę. **Pierwszy system wartości**, z jakim wchodzimy w samodzielne życie, **wyniesiony jest z domu rodzinnego** i jeśli jakieś życiowe wichry go nie zmieniają, pozostaje naszym oparciem do końca życia. Mając już własne dzieci, przekazujemy te wartości dalej. **Dom zapewnia stabilność, daje poczucie bezpieczeństwa, stanowi o naszej tożsamości**, jest miejscem, do którego zawsze można wrócić i gdzie czujemy się zrozumiani. Takie właśnie obrazy domu przedstawia często literatura, podkreślając tym sposobem jego **ogromną i niezaprzeczalną wartość**. Oprócz tego motyw domu pojawia się też zaprezentowany niejako odwrotnie – twórcy skupiają się także na tym, co dzieje się, gdy człowiek nie ma domu lub gdy musi z niego zrezygnować. Portrety **bohaterów literackich pozbawionych domu** (dosłownie lub w przenośni) pokazują jasno, jak bardzo jest to istotne dla całej konstrukcji psychicznej człowieka i do jakiego stopnia determinuje zarówno jego teraźniejszość, jak i przyszłość.

Motyw domu w różnych lekturach

dom jako podstawa tożsamości

» *Pan Tadeusz* Adama Mickiewicza

bezdromność jako źródło cierpienia

» *Ludzie bezdomni* Stefana Żeromskiego

MOTYW

DOM JAKO PODSTAWA TOŻSAMOŚCI

► *Pan Tadeusz* Adama Mickiewicza

Tadeusz wraca do domu w Soplicowie, z którego wyjechał do szkoły, i jest głęboko wzruszony, widząc doskonale sobie znane miejsca i przedmioty. Soplicowo stanowi stały, niezmienny punkt jego życia, może być odniesieniem dla świata. **Kultywuje się tu tradycję, przestrzega dawnych obyczajów**, zwraca uwagę na wzajemną grzeczność i szacunek. Ogromną wartością jest patriotyzm, umiłowanie polskości, świadome dbanie o krytyczne, rozsądne podejście do obcych wzorców, dzięki czemu **zachowywana jest tożsamość narodowa**, niezwykle ważna w czasach zaborów. **Wszystko to ukształtowało Tadeusza**, sprawiło, że jest on świadomym siebie młodym człowiekiem, odważnym patriotą gotowym walczyć za ojczyznę. Również w życiu prywatnym jest uczciwy i szlachetny – cierpi, gdy rozumie, że swoim pomyleniem Zosi z Telimeną przyczynił się do krzywdy tej ostatniej, z szacunkiem i zrozumieniem traktuje Zosię, zgadza się odłożyć zaręczyny ze względu na młody wiek dziewczyny, mimo że jest w niej zakochany. **Wpływ domu rodzinnego na charakter i postępowanie Tadeusza jest niezaprzeczalny** i pokazuje, jak istotne jest środowisko, w którym człowiek spędza dzieciństwo i dorasta.

Krótkie opracowanie lektury

znajdziesz na stronie 103.

► **Ludzie bezdomni** Stefana Żeromskiego

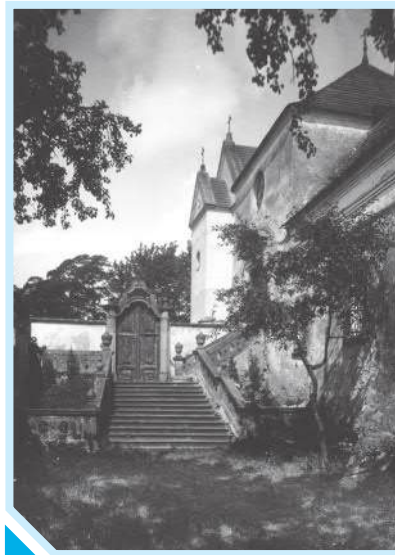
Powieść Stefana Żeromskiego prezentuje całą galerię bohaterów, którzy są pozbawieni domu. Autor pokazuje bezdomność zarówno w dosłownym znaczeniu – bohaterowie tracą swoje domy rodzinne, korzenie, jak i w ujęciu symbolicznym; wtedy mamy do czynienia z postaciami wyobcowanymi, niezrozumianymi, samotnymi z przymusu lub dobrowolnie.

Bezdomność dosłowna to ludzie pozbawieni domu, godziwych warunków mieszkaniowych, mieszkający w walących się domostwach, brudnych, zaniedbanych ruderach, norach, budach, mieszkańcy robotniczych i żydowskich dzielnic oraz osiedli górniczych. **Doktor Judym jest bezdomny w sensie dosłownym** – nie ma stałego miejsca zamieszkania, **jak i w przenośnym**: wyrwał się ze swego środowiska, ale nie został przyjęty przez środowisko inteligentkie, lekarskie. **Jest także bezdomny w znaczeniu emocjonalnym**: wybiera samotność, wyrzeka się miłości, bezdomność rozumie jako warunek realizacji celów, które sobie stawia. **Joanna Podborska jest też bezdomna**. Utraciła dom w dzieciństwie, wraz ze śmiercią rodziców. Odtąd prowadziła tułaczę życie w domach swych uczennic, które zastępowały jej rodzinę. Wraz ze zdobyciem samodzielności wyobcowała się z rodzinnego, ziemiańskiego środowiska. Należy do ludzi gotowych żyć dla innych, jak Judym. Marzy jednak o własnym domu, tęskni za rodziną. Bezgraniczny altruizm Judyma staje się przyczyną ostatecznego zniszczenia szansy na realizację tych marzeń.

Istnieje też **bezdomność społeczna**: **Wiktor Judym jest emigrantem z powodów politycznych i społecznych**. Nie może pogodzić się z niesprawiedliwością, podejmuje walkę, traci pracę i wyjeżdża w poszukiwaniu zajęcia i w obawie przed aresztowaniem. Jest bezdomny, bo utracił dom – ojczyznę. **Leszczykowski jest emigrantem politycznym** po powstaniu styczniowym. Nie może wrócić do kraju, żyje więc na emigracji. Z daleka, jak może, służy ojczyźnie i ludziom potrzebującym. **Wacław Podborski, brat Joasi, jest zesłańcem z powodów politycznych**. Umiera na zesłaniu, z dala od ojczyzny i rodziny. **Natalia Orszeńska wybiera bezdomność**, wyrzeka się domu i rodziny z powodów osobistych, odrzuca konwenanse i ucieka z domu, idąc za głosem nieposkromionego uczucia, pragnąc być z ukochanym człowiekiem.

Trzecim rodzajem bezdomności jest **bezdomność metafizyczna**. **Inżynier Korzecki jest, podobnie jak Judym, bezdomny z wyboru**. Mógłby cieszyć się osobistym szczęściem i sukcesami zawodowymi, jednak nie może pogodzić się ze złem świata, rezygnuje więc z dalszej, z góry przegranej walki. Nie akceptując życia z jego niesprawiedliwością, krzywdą, cierpieniem, wybiera śmierć. **Pani Daszkowska też opuszcza dom, bo wzywa ją śmierć**. Bezdomność w jej przypadku, jak i w sytuacji Korzeckiego, jest odejściem z domu-życia ku śmierci. **Pani Daszkowska odchodzi, bo jest śmiertelnie chora; nie chce porzucić dzieci ani domu**.

Zajrzyj do lektury z opracowaniem!

Karczówka, wzgórze znajdujące się w okolicach Kielc – kilkakrotnie wspomniane w *Ludziach bezdomnych* (fotografia, ok. 1930)

Motyw domu w innych lekturach

Troja w <i>Iliadzie</i> Homera	Homer ukazuje zniszczenie domu-ojczyzny na skutek wyroków bogów, na które ludzie nic nie mogą poradzić.
<i>Konrad Wallenrod</i> Adama Mickiewicza	Tytułowy bohater zrezygnował z domu i szczęścia osobistego z powodu powinności wobec ojczyzny i konieczności walki o niepodległość.
<i>Gloria victis</i> Elizy Orzeszkowej	Maryś i Jagmin poświęcili dom, osobisty rozwój, szczęście i miłość ze względu na sytuację ojczyzny i udział w powstaniu.
<i>Miejsce</i> Andrzeja Stasiuka	Dom jako miejsce urodzenia i wychowania człowieka może zostać fizycznie zniszczony, ale nie można go usunąć z ludzkiej pamięci i serc.

Dwór jesienią, Stanisław Kamocki (1907) – podobnie możemy wyobrazić sobie dworek w Soplicowie

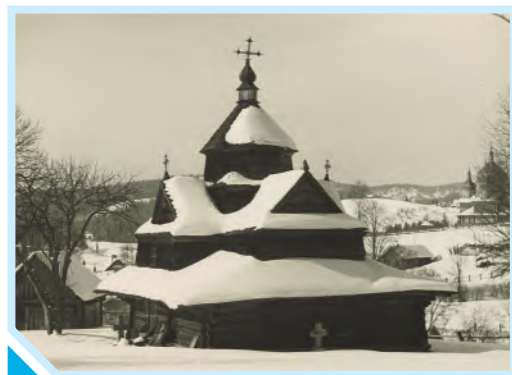
Pocztówka przedstawiająca szlachecki dworek pochodząca z 1902 roku

Pocztówka z ilustracją Jerzego Hulewicza przedstawiająca bezdomnych ludzi (ok.1918–1939)

Przykład drewnianej cerkwi na fotografii zrobionej ok. 1900–1914 roku – podobnie można wyobrazić sobie cerkiew opisaną przez Andrzeja Stasiuka

Stara cerkiew w zimie – fotografia zrobiona przed 1939 przed Henryka Poddębskiego

MOTYW

WIARA

Człowiek jest istotą nie tylko biologiczną, ale też duchową. Częścią jego natury jest niemiłkająca skłonność do rozważań sensu i celu życia, powodów własnego istnienia, istoty człowieczeństwa i wielu podobnych kwestii. Leży ona u podstaw filozofii z jednej strony, a religii z drugiej. **Wiara w istnienie transcendentnych sił wyższych, bogów czy Boga towarzyszy człowiekowi od prehistorii.** Nie ma więc niczego dziwnego w tym, że stanowi ona też **jeden z najczęstszych motywów literackich.** Literatura każdej epoki omawia temat wiary, jej wpływu na życie człowieka, relacji człowieka z Bogiem i światem oraz natury samego Boga. Realizacja tego motywu jest przy tym niezwykle zmienna, ponieważ **obraz Boga i samej wiary zmieniał się i ewoluował przez wieki** – można więc znaleźć w zasadzie każdy pogląd, od postrzegania Boga jako kochającego, pełnego zrozumienia, wspierającego ojca i opiekuna, przez Boga odległego, groźnego, niepoznawalnego, aż do odrzucenia Boga w ogóle i pełnego ateizmu. Wszystkie te rozważania dotyczące tego, jaki jest Bóg i jaki ma stosunek do człowieka oraz czy w ogóle istnieje, zapisane są na kartach literatury.

Motyw wiary w różnych lekturach

wiara w obliczu nieszczęścia

- » Księga Hioba

wiara jako droga do świętości

- » *Legenda o świętym Aleksym*

wiara jako źródło radości i spokoju ducha

- » *Kwiatki św. Franciszka*

wiara jako zaufanie i nadzieja zbawienia

- » *Bogurodzica*

MOTYW

WIARA W OBLICZU NIESZCZĘŚCIA

► Księga Hioba

Hiob był człowiekiem sprawiedliwym, prawym i bogobojnym, żył w ziemi Us, miał siedmiu synów i trzy córki. Był bogaty. Posiadał siedem tysięcy owiec, trzy tysiące wielbłądów, pięćset wołów. W oznaczonym dniu każdy z synów Hioba urządzał ucztę, na którą zapraszał swoje siostry. Po ucztach Hiob zawsze składał Bogu ofiarę z prośbą o darowanie win, które jego synowie mogli popełnić przeciwko Bogu. **Bóg uważał, że nie ma na ziemi drugiego tak sprawiedliwego i unikającego grzechu człowieka**

jak on. Szatan sądził jednak, że pobożność Hioba jest na pokaz – z lęku przed Bogiem albo w nadziei na nagrodę; zaproponował, by Stwórca zabrał wszystkie majątności Hiobowi, a wtedy przekona się, czy dalej będzie on tak bogobojny. **Bóg pozwolił szatanowi poddać Hioba próbie**, mówiąc: *Oto cały jego majątek w twojej mocy. Tylko na niego samego nie wyciągaj ręki*. Pewnego dnia Hiob dowiedział się, że porwano jego stada, a dzieci zginęły, gdy zawałił się na nie dom. Upadł na ziemię i oddał pokłon Panu, mówiąc: *Dał Pan i zabrał Pan. Niech będzie imię Pańskie błogosławione!* Bóg w dalszym ciągu sądził, że nie ma drugiego tak prawego i bogobojnego człowieka. Szatan uważał, że Bóg powinien dotknąć jego kości i ciała. Pan powtarza: *Oto jest w twojej mocy. Życie mu tylko zachowaj!* Szatan całe ciało Hioba obsypał trądem. Znajomi i rodzina odwrócili się od niego, szydzili i kpili, doszukiwali się jego winy, ale on nie uznawał się za winnego. Postawę tę podtrzymywał, rozmawiając z Bogiem. Stwórca zakończył swój zakład z szatanem. Nagroził Hioba zdrowiem, majątkiem i kolejnymi dziećmi, wynagradzając mu cierpienia i to, że nie wyrzekł się wiary.

Księga ta wprowadza **teologiczny problem teodycei, czyli rozważań nad jednoczesnym istnieniem miłosiernego i kochającego Boga oraz zła na świecie**. Podstawowym tematem jest **postawa człowieka wobec cierpienia i siła jego wiary w trudnych chwilach**. Główny bohater zmagają się z cierpieniem w samotności i niezrozumieniu. Przyjaciele i żona próbują szukać źródeł, przyczyn zesłanych na Hioba klęsk (w kulturze judejskiej cierpienie jest karą za grzechy). Tymczasem pobożny i sprawiedliwy Hiob, choć przeżywa chwile buntu, **wie, że jest całkowicie zależny od woli Boga** i musi się podporządkować Jego decyzjom. Uważa, że Bóg jest wszechpotężny, nieodgadniony dla człowieka, podejmuje niezrozumiałe decyzje, ale jest także nieomylny. **Nigdy nie traci ufności w Pana** (ale zarazem jest pewien, że nie jest winny), za co ostatecznie spotyka go nagroda.

MOTYW WIARA JAKO DROGA DO ŚWIĘTOŚCI

► **Legenda o świętym Aleksym**

Legenda... opisuje dzieje życia, cudów i śmierci św. Aleksego od czasów dzieciństwa i młodości na dworze zamożnych rodziców, poprzez jego ślub z księżniczką Famijaną, dobrowolną tułaczkę po świecie i życie w ubóstwie aż po powrót na dwór ojca jako nikomu nieznanemu żebrakowi i pobożnemu skonaniu.

Utwór dotyczy tematu **absolutnej wiary w Boga i dążenia do Niego poprzez ascezę, umartwienie i całkowite poświęcenie własnego życia**. To typowy przykład popularnej w Średniowieczu literatury parenetycznej, ukazującej wzorce postępowania i pobożnego życia.

Średniowiecze było bowiem **epoką teocentryczną** i w **centrum zainteresowania człowieka był Bóg, a celem życia było zbawienie duszy**. Życie ukazane jest tutaj jako wędrówka ku wieczności. Według średniowiecznych przekonań do śmierci, czyli przejścia do wieczności, trzeba przygotowywać się przez całe życie, dlatego **Aleksy porzuca wszystko, co ziemskie** – majątek, zaszczyty, wysoką pozycję społeczną (był synem księcia), a nawet szczęście rodzinne, aby zasłużyć na niebo. **Czyni to w ukryciu i tajemnicy nawet przed najbliższymi** (oprócz żony, która godzi się z jego decyzją opuszczenia jej dla Boga). Jego poświęcenie zostaje nagrodzone i zostaje świętym, co potwierdzają liczne cuda związane z jego osobą. **Dzieje jego życia i śmierci były przekazywane ustnie, a następnie spisane jako przykład do naśladowania dla innych**. Taka postawa jest idealnym przykładem średniowiecznej **ars moriendi, sztuki umierania, czyli zbioru wskazówek i rad, jak przygotowywać się do śmierci** – należało praktykować pokutę i umartwienie, modlić się i spełniać dobre uczynki. Po życiu pełnym upokorzeń i cierpień Aleksy cicho i spokojnie oddaje duszę Bogu. Śmierć jest dla niego wybawieniem i przejściem po wieczną nagrodę. Po śmierci zostaje uczczony przez władzę duchową (papież i kardynałowie) oraz państwową (cesarz). W *Legendzie...* zostaje postawiony za wzór wszystkim wiernym.

- » **Tytuł:** *Legenda o świętym Aleksym*
- » **Autor:** utwór anonimowy
- » **Epoka:** Średniowiecze
- » **Rodzaj i gatunek literacki:** epika, **opowieść hagiograficzna**
- » **Czas i miejsce akcji:** IV/V wiek, Rzym, inne miasta podczas żebraczej tułaczki Aleksego

Tytuł utworu

Legenda to opowieść o przeszłości, łącząca wątki historyczne lub prawdopodobne z elementami cudowności i niezwykłości. W Średniowieczu legendy stanowiły jedną z odmian **literatury hagiograficznej**.

Bohaterowie

- » **Aleksy** – tytułowy bohater, jedyny syn zamożnych patrycjuszów rzymskich, żebrak z wyboru i późniejszy święty. Rezygnuje z małżeńskiego szczęścia, dostatku, zaszczytów, wysokiego urodzenia, by pokazać swoją wiarę w Boga i zasłużyć na zbawienie.
- » **Eufamijan i Aglijas** – rodzice Aleksego, wysoko urodzeni Rzymianie, ludzie dobrzy i pobożni. Szukają syna, ale nie są w stanie go znaleźć.
- » **Famijana** – małżonka Aleksego, skromna, cnotliwa i pobożna. Zna decyzję męża i godzi się z nią.

Streszczenie

Legenda o św. Aleksym rozpoczyna się apoteozą do Mesjasza – prośbą o światło dla rozumu oraz oczyszczenie autora z grzechów, aby stał się godny opowiedzieć o żywocie świętego. Następnie narrator opisuje dwór Eufamijana i Aglijas. Ci bogaci i pobożni Rzymianie troszczyli się o sieroty, wdowy oraz o pielgrzymów i prosili Boga o potomka. Bóg wysłuchał ich modlitw i urodził im się syn, któremu dali imię Aleksy. W wieku dwudziestu czterech lat Aleksy na życzenie ojca poślubił córkę cesarza, księżniczkę Famijanę, a ślubu osobiście udzielił im papież Innocenty.

W noc poślubną Aleksy zwrócił małżonce pierścień (co miało symbolizować nieskonsumowanie małżeństwa) i zwierzył się jej z swojego zamiaru całkowitego poświęcenia życia Bogu. Poprosił ją, by doskonaliła się w cnotach i pobożności, troszcząc się o biednych i okazując szacunek starszym. Famijana zgodziła się chętnie i obiecała zachować wszystko w tajemnicy. Aleksy wyjechał za morze. Rozdał to, co posiadał, ubogim, a sam modlił się pod kościołem i prosił o jałmużnę. Jego życiu towarzyszyło wiele cudów. Pewnego razu, kiedy modlił się w mroźny poranek przed drzwiami zamkniętej świątyni, Matka Boska przemówiła z obrazu do kościelnego, nakazując mu wpuścić zmarzniętego żebraka do środka. Wieść o tym szybko się rozniosła i Aleksego zaczęto uważać za świętego. Aby uniknąć rozgłosu i czci, jaką zaczęli okazywać mu ludzie, Aleksy wyjechał do Tarsu, miasta św. Pawła, w Syrii. Później jednak Opatrzność zaprowadziła go do rodzinnego Rzymu. Nierozpoznany przez nikogo udał się na dwór swojego ojca, prosząc go, aby pozwolił mu żywić się okruchami ze swego stołu. Eufamijan, który nie rozpoznał w żebraku swego syna, przyjął go łaskawie i powierzył opiece rządcy. Sługa jednak bardzo źle traktował ubogiego. Aleksy

Fragment obrazu *Odkrycie św. Aleksego* (ok. 1649) znajdującego się w Galerii Narodowej w Dublinie (Irlandia)

Opowieść hagiograficzna – opowieść zawierająca cudowne wątki z życia świętego i mająca funkcję pouczającą, umoralniającą, budzącą pobożność.

Literatura hagiograficzna – literatura przedstawiająca biografie świętych jako wzorce do naśladowania.

mieszkał pod schodami. Był upokarzany (wylewano na niego pomyje), ale znosił to cierpliwie, ofiarując wszystko Bogu i nie przyznając się, że jest synem pana dworu.

Po siedemnastu latach zmarł. Przed śmiercią opisał swoje życie. List ten znaleziono potem w zaciśniętej ręce zmarłego. W chwili jego zgonu w Rzymie same rozdzwoniły się wszystkie dzwony (*A gdy Bogu duszę dał, / To się wielki dziw stał: Same zwony zwoływały*). Ludzie nie wiedzieli, co się dzieje, dopiero niewinne dziecko wyjaśniło, że pod schodami domu Eufamijana zmarł święty. Do ciała przybył papież z kardynałami oraz cesarz i tłum ludzi. Nikt jednak nie mógł wyjąć pisma z zaciśniętej dłoni zmarłego. Uczynić to mogła tylko jego żona – Famijana, która zachowała czystość (w znaczeniu: dziewictwo) i dotrzymała obietnic danych mężowi. Z listu dowiedziano się, kim był ów święty żebrak i jakie były jego dzieje po opuszczeniu rodziny. Świętość Aleksego została potwierdzona licznymi uzdrowieniami, które dokonywały się przy jego zwłokach.

MOTYW WIARA JAKO ŹRÓDŁO RADOŚCI I SPOKOJU DUCHA

► **Kwiatki św. Franciszka z Asyżu**

Oryginalny tekst *Kwiatek św. Franciszka z Asyżu* powstał **około XIII wieku w języku łacińskim**. Autor utworu nie jest znany. **Autorem nie jest św. Franciszek z Asyżu**, jak mógłby sugerować to tytuł. Pod koniec wieku XIV *Kwiatki...* zostały przetłumaczone na język włoski, a później z włoskiego na inne języki. **W 1910 roku został opublikowany polski przekład *Kwiatek...* autorstwa Leopolda Staffa**. *Kwiatki św. Franciszka z Asyżu* (podobnie jak *Legenda o św. Aleksym*) to przykład literatury hagiograficznej, opisującej życie, niezwykle czyny, cuda i śmierć świętych.

Święty Franciszek, nazywany także Biedaczyną z Asyżu, to **stygmatyk, cudotwórca, święty**, założyciel Zakonu Braci Mniejszych, nazywanych potocznie franciszkanami. Urodził się w drugiej połowie XII wieku jako Giovanni (Jan) Bernardone. Był synem bogatego włoskiego kupca. Pod wpływem przeżyć religijnych wyrzekł się majątku ojca oraz wszelkiej własności i został wędrownym pokutnikiem i kaznodzieją, nazywając siebie z pokorą „bratem mniejszym” i głosząc radośnie ludziom chwałę i dobroć Boga.

Opowiadania przedstawiają ideał życia, który propagował św. Franciszek, i oddają ducha pierwszej wspólnoty franciszkanów. Wybrane epizody obrazują **franciszkański stosunek do Boga i ludzi – pełen prostoty czy wręcz naiwności, umiłowanie ubóstwa, radości z daru życia i wdzięczność Stwórcy za wszystko – nawet za cierpienie i śmierć**. Ważnymi elementami franciszkańskiej duchowości są **pokora** – uznanie siebie za stworzenie małe, niegodne, całkowicie zależne od Boga oraz **umiłowanie przyrody**, a w szczególności wszystkich żyjących stworzeń. Dlatego **św. Franciszek jest patronem ekologów**. Ruch religijny zapoczątkowany przez św. Franciszka w XIII wieku przyczynił się do reformy i odnowy Kościoła katolickiego, proponując koncepcję radosnego przeżywania wiary, dzielenia się dobrem z bliźnimi, oderwania od wartości materialnych i życia w harmonii z naturą.

Stygmatyk – człowiek, na którego ciele w niewyjaśniony sposób pojawiają się takie same rany, jakie odniósł podczas drogi krzyżowej Jezus [przebite dłonie i stopy, rany na czole, rana w boku].

- » **Tytuł:** Kwiatki św. Franciszka z Asyżu
- » **Autor:** utwór anonimowy
- » **Epoka:** Średniowiecze
- » **Rodzaj i gatunek literacki:** epika, opowiadania/legendy
- » **Czas i miejsce akcji:** pierwsza połowa XIII wieku, Włochy

Tytuł i tematyka utworu

Kwiatki to poetyckie określenie **cudownych wydarzeń z życia św. Franciszka oraz cnót, którymi „rozkwitło” jego życie**. Kwiatki to także element natury (a więc pojęcia bardzo bliskiemu św. Franciszkowi), który budzi nasz podziw, zachwyca wonią i pięknem. Słowo *kwiatki* to zdrobnienie, a więc nie są to czyny wielkie, lecz małe, skromne, ciche. Tytuł *Kwiatki św. Franciszka* można też rozumieć jako zbiór (bukiet) opowiadań o najpiękniejszych i najpobożniejszych czynach świętego. Życie wierzącego może stać się kwiatkiem, który rozkwita na chwałę Bożą.

Kwiatki św. Franciszka zawierają **53 krótkie legendy, rozdziały opisujące cuda i pobożne czyny jednego z największych i najpopularniejszych świętych w historii chrześcijaństwa oraz jego naśladowców**. Opowiadania obrazują cnoty świętego oraz jego nauki i mają służyć wierzącym jako przykład do naśladowania i inspiracja do pogłębienia pobożności. Książka ukazuje **franciszkański ideał życia i pojmowania Boga**, na który składają się **radość, pokora, dobrowolne ubóstwo** oraz wdzięczność wobec Stwórcy.

Streszczenie (fragmenty)

Jak święty Franciszek usłyszał od świętej Klary i świętego brata Sylwestra, że powinien głosić kazania i nawrócić wielu na wiarę. Jak założył Trzeci Zakon, kazał do ptaków i uciszył jaskółki

Franciszek nie wiedział, czy ma poświęcić się wyłącznie modlitwie, czy powinien raczej głosić słowo boże. Chcąc poznać wolę Boga, poprosił siostrę Klarę i brata Sylwestra o modlitwę. Bóg objawił im, że Franciszek powinien głosić kazania dla zbawienia bliźnich. Poruszeni kazaniem świętego mieszkańcy miasta Savurniano chcieli iść za Franciszkiem, naśladowując jego styl życia. On jednak im zabronił. Postanowił wtedy, że założy III zakon (dla świeckich)⁸. Wracając z miasta, św. Franciszek ujrzał mnóstwo ptaków na drzewach i zachwycony tym widokiem, postanowił przemówić do nich. Na głos świętego ptactwo sfrunęło na ziemię, otoczyło kaznodzieję, który opowiadał im o Bogu, i odleciało dopiero wtedy, gdy im pobłogosławił.

O prześwietym cudzie, którego św. Franciszek dokonał, nawróciwszy okrutnie dzikiego wilka z Gubbio

Kiedy św. Franciszek przebywał w Gubbio, w okolicy pojawił się wilk, który pożerał ludzi i zwierzęta. Nikt nie miał odwagi wychodzić z miasta. Franciszek postanowił spotkać się z wilkiem. Kiedy go ujrzał, rozkazał mu w imię Chrystusa nikomu nie czynić krzywdy. Skarcił go za zło, które wyrządził, i obiecał, że jeżeli przestanie pożerać stworzenia boże, to mieszkańcy Gubbio będą go karmić. Wilk na znak zawartego porozumienia podał mu łapę i potulnie poszedł za nim. Od tej pory zwierzę nikogo nie skrzywdziło. Swobodnie przechadzał się po mieście, a mieszkańcy zapewniali mu pożywienie.

⁸ Święty Franciszek jest założycielem trzech zakonów – męskiego (bracia mniejsi, inaczej: franciszkanie), żeńskiego (klaryski – nazwa pochodzi od św. Klary, pierwszej kobiety, która przyjęła franciszkański ideał życia) oraz świeckiego (skupiającego mężczyzn i kobiety żyjących ideałem franciszkańskim w świecie, nazywanych tercjarzami).

Jak święty Franciszek oswoił dzikie turkawki

Pewnego dnia św. Franciszek spotkał młodzieńca niosącego na targ schwytane turkawki. Świętemu zrobiło się żal ptaków. Poprosił chłopca, aby mu je oddał. Potem wygłosił do nich kazanie, w którym napomniął je, aby nie pozwalały się tak łatwo schwytać. Obiecał też zbudować im gniazda, by mogły zgodnie z wolą bożą żyć na wolności i rozmnażać się. Święty Franciszek wypełnił swoją obietnicę, a ptaki oswoiły się i bardzo przywiązały do swego opiekuna i jego towarzyszy. Zaś młodzieńcowi, który podarował świętemu turkawki, Franciszek przepowiedział, że kiedyś i on zostanie zakonikiem-franciszkaninem.

MOTYW WIARA JAKO ZAUFANIE I NADZIEJA ZBAWIENIA

► **Bogurodzica**

Bogurodzica to najstarsza zapisana polska pieśń religijna, zachowana wraz z melodią i jednocześnie cenny zabytek języka polskiego, czyli jeden z najstarszych zachowanych tekstów w języku polskim. Utwór powstał prawdopodobnie w pierwszej połowie XIII wieku. Jego zapis pochodzi z początku XV wieku – dokładnie z roku 1407. Są to **dwie zwrotki rękopisu wraz z nutami** (tzw. *Bogurodzica właściwa*). **Autor pieśni nie jest znany**. W Średniowieczu była to także bardzo popularna **pieśń rycerska**.

Pieśń jest **zbiorową modlitwą do Maryi i Jej Syna – Jezusa Chrystusa** i **wyznaniem wiary w moc orędownictwa Matki Bożej**. **Pierwsza zwrotka to apostrofa do Maryi** i jednocześnie prośba o wstawiennictwo u Chrystusa i wyjednanie obfitych łask. Maryja jest tutaj przedstawiona jako pośredniczka między Bogiem a ludźmi, wywyższona, majestatyczna, łaskawa. **Druga strofka to prośba zbiorowego podmiotu lirycznego skierowana do Syna Bożego**, aby przez wzgląd na Jana Chrzciciela wysłuchał modlitw i zesłał proszącym łaskę pobożnego życia, zaś po śmierci dał im życie wieczne. Obie strofy kończą się greckim zwrotem *Kyrie elejson*, który w tłumaczeniu brzmi: *Panie, zmiłuj się nad nami* i tutaj ma charakter powtarzającego się refrenu.

Utwór ma charakter religijny i wpisuje się w **średniowieczną wizję człowieka, dla którego Bóg i sprawy zbawienia duszy stanowiły wartości nadrzędne (teocentryzm)**. Ponadto nawiązuje do tomistycznej (opartej na poglądach św. Tomasza z Akwinu) hierarchii świata i idei pośrednictwa między Bogiem a człowiekiem: podmiot liryczny (wierni) zwraca się do Maryi o wstawiennictwo do Syna Bożego, odwołując się także do osoby św. Jana Chrzciciela, poprzednika Mesjasza. Zanoszenie prośb do Boga nie w formie bezpośredniej modlitwy, lecz poprzez pośredników – Matkę Boską i świętych (tutaj: Matka Boża i św. Jan Chrzciciel) było charakterystyczne dla Średniowiecza, gdyż w tej epoce wierni postrzegali samych siebie jako zbyt grzesznych i niegodnych, aby mogli zwracać się do samego Boga. Jednocześnie utwór jest wyrazem głębokiego zaufania w to, że szczerza wiara i prośby o Boską opiekę stanowią źródło spokojnego życia i są drogą do zbawienia po śmierci.

*Apostrofa –
bezpośredni zwrot
do osoby lub bóstwa.*

Motyw wiary w innych lekturach

**Antygona
Sofoklesa**

Wiara jako podstawa nakazów moralności, które mają tak ogromne znaczenie, że bohaterka woli umrzeć niż odstąpić od ich przestrzegania.

**Kazania sejmowe
ks. Piotra Skargi**

Wiara jako wyznacznik jedności państwowej, podstawa wspólnej dla państwa etyki, moralności, norm społecznych, decydująca o sile kraju.

Motyw wiary w innych lekturach

Dziady cz. II
Adama Mickiewicza

Obrzęd dziadów oparty na splecionych elementach wiary pogańskiej i chrześcijańskiej, duchy zmarłych wygłaszające pouczenia dotyczące kar za grzechy.

Potop
Henryka Sienkiewicza

Wiara jako siła jednocząca kraj, pozwalająca powstać jednomyślnie całemu narodowi w obliczu zagrożenia świętości – klasztoru na Jasnej Górze.

Zbrodnia i kara
Fiodora Dostojewskiego

Wiara jako siła chroniąca przed upadkiem moralnym i utratą nadziei (Sonia) oraz niosąca odkupienie win, wybaczenie i miłość (Raskolnikow).

Hiob i przyjaciele, Eberhard Georg Friedrich von Wächter (ok. 1797–1824)

Święty Franciszek, Albert Chevallier Tylor (1898)

Obrona Jasnej Góry 1655, January Suchodolski (XIX wiek)

Umierający św. Aleksy, Pietro da Cortona (ok. 1638)

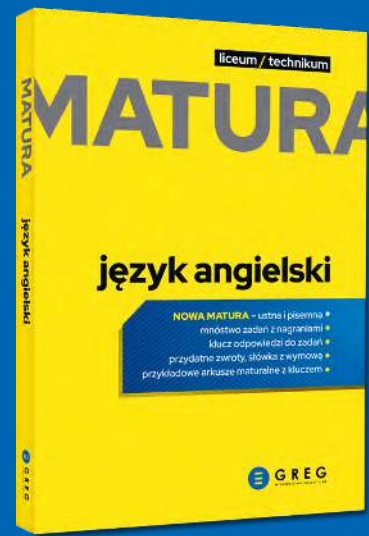
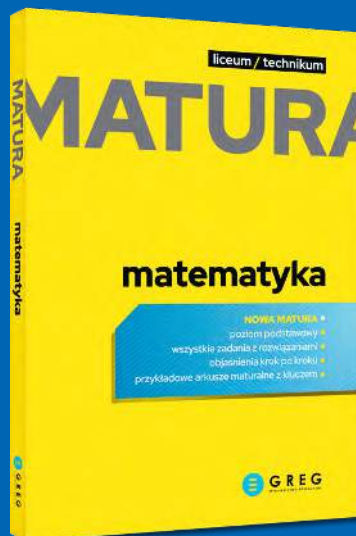
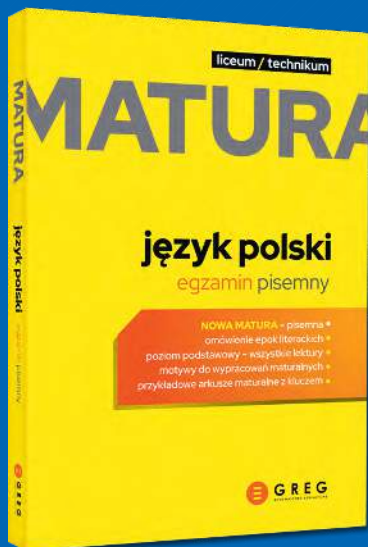
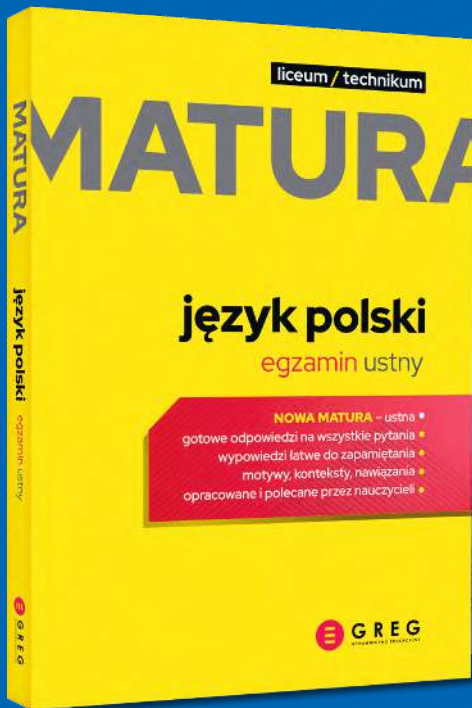

Koronacja Dziewicy, Diego Velázquez (1635–1636)

Ukrzyżowanie, autor nieznany (XIX w.)

NOWA MATURA 2023

**KUP PAKIET
I ZDAJ NA 100%!**

**NIE PANIKUJ –
z naszymi książkami
na pewno się uda!**

Pełnej oferty szukaj w najlepszych księgarniach i na www.greg.pl!

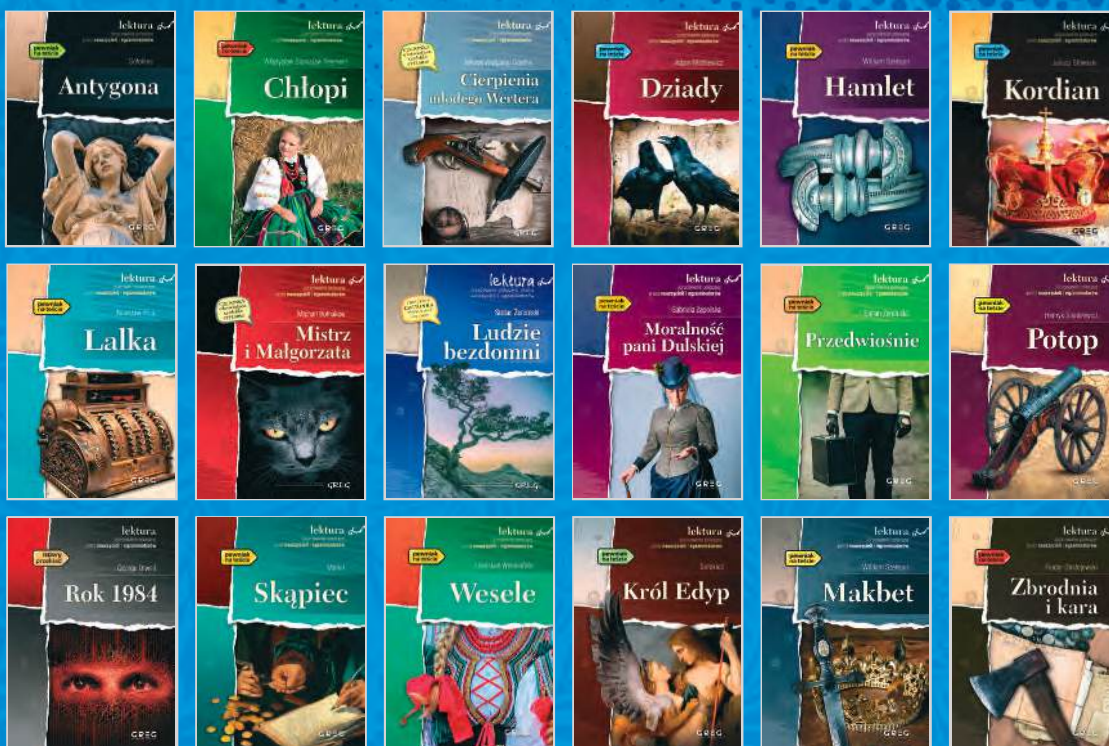

Opracowania lektur – motywy to najnowsza propozycja dla uczniów szkół średnich. Znajdują się tu opracowania **wszystkich wymaganych lektur obowiązkowych**, lecz ułożone nie chronologicznie, ale zgodnie z wymaganiami maturalnymi – **według głównych motywów tematycznych**, jakie zostały w nich zawarte. Są tutaj takie motywy, jak rewolucja, prawda, patriotyzm, matka, totalitaryzm i inne, którymi uczeń powinien swobodnie posługiwać się podczas lekcji oraz na egzaminie maturalnym podczas wyboru kontekstów literackich oraz dobierania lektur do wypracowania. W książce również: **streszczenia, czas i miejsce akcji**, omówienie **tytułu i tematu, charakterystyki bohaterów**. Idealna przed lekcją, sprawdzianem lub podczas pisania wypracowań.

Pewniak
na teście

Lektury Grega. Zaufaj sprawdzonej marce!

Najnowsze wydania zawierają **odpowiedzi na pytania z podręczników i testów**.

Pełnej oferty szukaj w najlepszych księgarniach.

ISBN 978-83-8186-078-9

9 788381 860789

GREG
WYDAWNICTWO

Wydawnictwo GREG
ul. Klasztorna 2B ■ 31-979 Kraków
www.greg.pl